

бир қатарда ҳар қандай миллий тилдиң өзгеше лексика-семантикалық байлығы. Ҳақыйқатында да, фразеологиялық сөзлер күнделикли тил арқалы қатнас жасау жағдайларында пикирди толық, өзине тән барлық мәнилик бояўлары менен жеткерийде айрықша хызмет атқарады. Олар – тилдиң өзине тән болған белгилерин айқын көрсете алатуғын айрықша тил бирликтери. Онда халықтың әсирлер бойы пайда еткен ушқыр қыялларының, даналығының, сөз дәретиўшилигиниң әжайып үлгилери жатады [10:3]. Фразеологизмлер

темасы, мәниси, қурылысы жағынан ҳар түрли болып келетуғын турақлы дизбек. Бул сөз дизбектери қандай уғым, түсиникке ийе болмасын, гези келгенде адамның ис-ҳәрекетин, сын-сыпатын, кеўил-күйин, дүнъятанымын өзиниң бояўлары менен сәўлелендиретуғын көркем сөз булақларына жатады. Сонлықтан қарақалпақ тил билиминде де фразеологизмлерди лингвокультураологиялық хәм этнолингвистикалық бағдарда үйрениў зәрүрлиги туўылады.

Әдебиятлар

1. Abdinazimov Sh., Tolibayev X. Lingvokulturologiya (oqıw qollanba). -Nókis: «Qaraqalpaqstan», 2020.
2. Адилова Г. Этнолингвистика (көмекші курал). -Нөкис: ҚМУ баспаханасы, 2008.
3. Нажимов П.А., Матжанова А.Ж. Тил билимин изертлеўде антропоцентристлик парадигма // Өз.РИАҚҚБ Хабаршысы. - Нөкис: 2021. №4. 184-186-б.
4. Зайрова Қ. Қарақалпақ тилинде кийим-кеншек атамаларының этнолингвистикалық анализи: Филол. илим. филос. д-ры (PhD) ... дис. - Нөкис: 2022. 128-б.
5. Усенова Қ. Этнолингвистика как средство межкультурной коммуникации // Медиачтения СКФУ: Материалы третьей международной научно-практической конференции. 23-25 мая, 2019 г. - Ставрополь: 2019. - С. 324-325; Усы автор: Қарақалпақ фольклорындағы этнографизмлердиң функциональлық-семантикалық көз-карастан өзгешелениўи // Қарақалпақ мәмлекетлик университети Хабаршысы. - Нөкис: 2021. № 2. 245-247-б.
6. Қайдаров Ә.Т. Этнолингвистика. // Билим және еңбек. - Алматы: 1995, №10. 18-22.
7. Қайыпберген Т. Қарақалпақ дәстаны, Түсиниксизлер романы. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1979.
8. Айымбетов Қ. Халық даналығы. Өткен күнлерден елеслер. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1988.
9. Yusupova B. Qaraqalpaq tiliniń frazeologiyası (Oqıw qollanba). - Tashkent: «Tafakkur bo‘stoni»2020.
10. Айназарова Г. Қарақалпақ тилинде теңлес еки компонентли фразеологизмлер. -Нөкис: ҚМУ баспаханасы, 2005.

РЕЗЮМЕ. Мақолада тил, маданият, аңана-халқнинг бошидан кечирган тақдири, унинг туганмас бойлиги бўлган, қарақалпақ тилининг луғат бойлигидан чуқур ўрин олган фразеологизмларга тўхталди.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматриваются фразеологизмы из лексики каракалпакского языка, которые отражают судьбу народа, прошедшего сквозь время, с его богатым наследием и уникальными выражениями

SUMMARY. The article deals with idioms from the vocabulary of the Karakalpak language, which reflect the fate of the people that has passed through time, with its rich heritage and unique expressions.

I.YUSUPOV SHİĞARMALARÍNDÁ JÁMIYETLIK-SIYASIY LEKSIKAĞA QATNASLÍ ARABIZMLER

J.U.Shaniyazov – filologiya ilimleriniń kandidatı

Ўзбекстан мәмлекетлик көркем өнер һәм мәденият институти Нөкис филиал

Tayanch so‘zlar: leksikologiya, leksika, terminlar, arabizm, adabiy til, tarixiy leksika, turkiy tillar, etimologik lug‘at.

Ключевые слова: лексикология, термины, арабизм, литературный язык, историческая лексика, тюркские языки, этимологический словарь.

Key words: lexicology, vocabulary, terms, Arabism, literary language, historical vocabulary, Turkish languages, etymological dictionary.

I.Yusupov – hāzirgi qaraqalpaq poeziyasınıń shıńı. Onıń shıǵarmalarınıń tili bay, sóziniń ótkirliǵı menen ajralıp turadı. Ásirese, shayır poeziyasında jámiyetlik-siyasiy leksikaǵa tán sózler sheber paydalanılǵan.

Jámiyetlik-siyasiy leksikanıń shıǵısı boyınsha analizi qaraqalpaq tili leksikasınıń tariyxıy progresin úyreniwde, onıń rawajlanıw hám bayıw nızamlılıqların ashıp beriwde járdem beredi.

Shayır dóretiushiliginde qollanılǵan jámiyetlik-siyasiy leksikanıń quramına názer awdarsaq, ózge til elementlerin sheberlik penen paydalanǵanlıǵın kóriwge boladı. Ásirese, arab tiline tán jámiyetlik-siyasiy sózler kóplesh ushırasadı.

Bizge belgili, túrkiy tillerge arabsha sóz birlikleriniń kirip keliwi VII-VIII ásirlerde Oraylıq Aziyanıń arablar tárepinen jawlap alınıwı hám aymaq xalqınıń Islam dinin qabıl etiwı menen baylanıslı. Tariyxıy leksikanı jazba derekler tiykarında kózden keshirer ekenbiz, onda arabizmlerdiń salmaǵı XIX ásir aqırı hám XX ásir baslarına shekem salıstırmalı túrde kóbeygenligin kóriwge boladı. Áyyemgi túrkiy esteliklerinde arab sózleri bolmaǵan bolsa, [1:1981] XI ásir esteliginde «Kutadǵu bilik»ke salıstırǵanda XII-XIII ásirler esteligi dep tabılǵan «Hibatul haqoyıq» shıǵarmasında arabizmler kóbirek ushırasadı [2:1971].

Arab sózlik birlikleri, birikpelerdiń túrkiy tillerine ózlesiwı sebepleri hám qurılısı haqqında alımlarımız kóplesh ilimiy pikirlerdi bayan etken.

I.Yusupov shıǵarmaları tilinde arab sózlik qatlamına tán jámiyetlik-siyasiy leksikanı tiykarınan mámeletlik basqarıwına baylanıslı jámiyetlik-siyasiy leksika hám siyasiy-ekonomikalıq temalardı baylanıslı jámiyetlik-siyasiy leksika quraydı.

Biz tómende shayır shıǵarmalarında qollanılǵan arab tiline tán jámiyetlik-siyasiy leksikanıń túsinigi hám olardı misallar keltirip ótemiz.

Hákim sózi. Bul sóz ózge bolǵan *hakama* arab tilinde tiykarınan, feyil sóz bolıp *basqarmaq, hákimlik qılıw, bassılıq etiw* mazmunına iye [3:187]. Yaǵnıy, arab tilinde háreket mánisin ańlatadı. Hákim sóziniń eń birinshi sózlik mánisi – basqarıwshı, hákimlik qılıwshı, bassılıq etiwshı. I.Yusupov shıǵarmalarında hákim sózi arab tilindegi túpkillik mánisindeǵidey háreket mánisin emes, al adam mánisin ańlatatuǵın substantivlik mánide qala, sháhár basshısı mánisinde jumсалǵan.

Qala *hákimine* tapsırdı nıqlap:

«shayırǵa ǵamqorlıq isleń jaqsılap»...

(«Patsha hám shayır»)

Hákim sózi «ózbek tiliniń etimologiyalıq sózliginde» tómendegishe kórsetilgen: *Hákim* arabsha sóz *hakim(un)* formasına iye; tiykarı kóp mánili *hakama* feyiliniń «húkım shıǵardı» mánisi menen dúzilgen, wálayat, qala, sháhár, rayon sıyaqlılardıń húkım et tárepinen tayınlanǵan basqarıwshısı mánisin ańlatadı [4:589].

I.Yusupov shıǵarmalarında qollanılǵan arab tiline tán sózler salmaqlı orındı iyeleydi. Olardan biri ekonomikalıq

jaǵday menen baylanıslı *múlk* sózi. Bul sóz, ádette qaraqalpaq tilinde *mal-múlk* qospa sóziniń bir sınıarı, birinshi komponenti sıpatında ushırasadı.

Múlk – bul arabsha sóz bolıp, *mulk (un)* formasına iye: tiykarınan, *malaka* feyiliniń «iye boldı» mánisi menen payda bolǵan «jeke mal dúnya», «patshalıq» degen mánilerdi ańlatadı [4:285]. Qaraqalpaq ádebiy tilinde búgingi kúnde bul ekonomikalıq, siyasiy tarawlarda jedel qollanılıwǵa iye.

Kolxozǵa sen kirseńdaǵı, kirmeseń,
Bári bir tek *mal-múlkini* xatlaydı...

(«Joldas muǵallım»)

Házirgi kúnde bul sóz «mámleket múlki» «jeke múlk», «jer- múlk salıǵı» sıyaqlı mánilerge de iye.

Sunday-aq, ekonomikalıq-siyasiy process penen baylanıslı jáne bir arabizm – *bajixana* sózi de shayır leksikasında ushırasadı.

Bajixana– *baj* hám *xana* morfemalarınń birigiwinen payda bolǵan. Birinshi komponenti *baj* – arabsha sóz bolıp usı tildegi mánisi: «mal-múlkten óndiriletuǵın salıq» degendi ańlatadı. Al, *xana* – tájikshe sóz «orın», «jay» mánilerin bildiredi. Demek, *bajixana* – baj alınatuǵın jay, keńse mánisin ańlatadı [4:77].

Jatırqap el-eldi, adam - adamdı,
Bajixanaǵa tolıp jol dár bentleri...

(«Jańa ásirge»)

Sózdiń quramındaǵı ekinshi komponenti *xana* – qaraqalpaq tilinde sóz jasawshı affiks morfema, affiksoid bolıp esaplanıp, atlıq sózden ańlatılǵan zattuń, orınıń atın jaysaydı: *kitapxana*, *shipaxana*.

Arab tiline tán jámiyetlik-siyasiy leksika – *wákil* sózi de shayır shıǵarmalarında gezlesedi. Arab tilindegi túpkillik mánisi *wákil* – *wakala* feyilinen payda bolǵan, iseniw, tayanıw degen mánilerdi bildirip, xannıń isenimli adamı, wákillikke iye shaxs dep esaplanǵan [4:82]. Yaǵnıy, arab tilinde bul birlik te usı tildegi hákim sózi sıyaqlı háreket mánisin bildirse de, házirgi kúnde qaraqalpaq tilindegi qollanılıwında bul sóz háreket mánisinde emes, al adam mánisin ańlatıp, jámiyetlik-siyasiy mazmunı bir qansha keńeygen.

Raykomnan kelgen bir qolsız *wákil*,
Ortada tik turıp sóyledi áste...

(«Búlbil uyası»)

Watan – arabsha sóz *vatan(un)* formasına iye. Bul sóz arab tiliniń leksikonında «jasadı», «ómir súrdi» mánisin ańlatıwshı *vatana* feyilinen jasalıp, adam balasınıń tuwılıp, ósip, jasap atırǵan mákan jayı, ornı (mámleket, úlke, sháhár, awıl) mánisin ańlatadı [4:88]. *Watan* sózi shayır shıǵarmalarında aymaqlıq birlik mánisin ańlatatuǵın leksema sıpatında qollanǵan.

Dańqlı Shiraz shayırlardıń *watamı*...

(«Patsha hám shayır»)

Húkimdar – bul sóz arab tilindegi *húkm* sózine tájikshe «iye bol» mánisin ańlatıwshı *dashtan* feyiliniń *dar* házirgi máhál formasınıń birigiwi menen jasalǵan bolıp, «húkim shıǵarıw huqıqına iye bolǵan adam» (xan, patsha, ámir) mánisin ańlatadı [4:594], –*dar* forması biziń qaraqalpaq tilinde *hámeldar*, *húkimdar* sıyaqlı sanawlı sózlerde ǵana saqlanıp qalǵan.

Húkimdar bolıp jurat soraw,
Shesheń emes seniń jolıń...

(«Tumaris»)

Húkimet – bul arabsha *hukümet(un)* formasına iye: arab tillik tiykarı bolsa kóp mánili *hakama* feyiliniń «óz

húkimin ótkerdi» mánisin payda bolǵan «hákimiyattıń joqarı organı» degen mánisti bildiredi [4:594].

I.Yusupov shıǵarmaları leksikasında jámiyetlik-siyasiy mazmunǵa iye *millet* hám usı sózden jasalǵan *milletshilik* sózleriniń tiykarı arabizm ózlestirmeleri arqalı jasalǵan.

Millet – arabsha sóz bolıp, *millat(un)* formasına iye, tiykarınan *malla* feyiliniń «bir-biri menen birlestiredi» mánisin jasalǵan atlıq sóz bolıp, dáslep «dini bir adamlar» mánisin ańlatqan, keyin ala tili, jasaw jayı, úrp-ádeti, mádeniyatınıń ulıwmalıǵına tiykarlanıwshı «jámáát» mánisin ańlata baslaǵan [4:267].

Kimler bular?

Kim qaydan kelgen?

Káspi-kári, *milleti* qanday?

Hesh kim onday sawal bermegen,

Toltırmaǵan anketa onday.

(«Qaraqalpaq haqqında sóz»)

Milletshilik – bul sóz qaraqalpaq tilinde arabsha *millet* sózine - *shil* hám -*lik* qaraqalpaq tilindegi sóz jasawshı affiksleriniń qosılıwı menen jasalǵan abstrakt atlıq bolıp, «basqa millet kisilerine keri múnásibette bolıwdı taratıwshı teoriya» mánisin ańlatadı [4: 267].

Bir jaqtan, birewler otqa may quyıp,
Jılınbaqta *milletshilik* otına...

(«Jılqı jılına»)

Solay etip, I.Yusupov shıǵarmalarında qollanılǵan arab tiline tán jámiyetlik-siyasiy sózler búgingi kúnde biziń tilimizde óz sózlerimizdey sińip ketken hám bul sózlerden qaraqalpaq tilindegi affikslerdiń qosılıwı arqalı jasalǵan sózler de ushırasadı. Bul arabsha sózler házirgi kúnde tek qaraqalpaq tilinde ǵana emes, bálki, kópshilik túrkiy tillerde de salmaqılı orınǵa iye.

Shayır I. Yusupov shıǵarmalarında jámiyetlik-siyasiy leksikanıń kóplep ushırasıw sebeplerin tómendegishe anıqladıq:

Birinshiden, shayırdıń basqa til birliklerin biliw sheberligi, sol tillerdiń sózlik qorındaǵı leksemalardıń túpkillik mánislerin jetik biliwi:

Ekinshiden, qaraqalpaq folklorı, xalıq danalıǵı miyraslarınan, olarda qollanılǵan arablıq shıǵısqa tán sózlerdiń mánislerin tereń xabardar bolıwı:

Úshinshiden, qaraqalpaq ádebiyatınıń klassikalıq shıǵarmaları menen tanıw bolıwı;

Tórtinshiden, dáwirdiń, zamannıń ózgerisleriniń, jámiyetlik, siyasiy, texnikalıq, texnologiyalıq, bazar ekonomikasınıń alǵa ilgerlewleri menen teń qádem taslap, oǵan baylanıslı terminlerdiń tilimizge enisip, qarısıp ketiwi, tillik qubılıslardaǵı sózlerdiń de túp mánislerin tereń túsiniw, onı óz shıǵarmalarında qollana alıwı;

Besinshiden, shıǵarmannıń ádebiy qunlılıǵın, zamanagóylik yaki tariyxıyılıq, dáwir ruwxın ashıp beriw zárúryatı sebepli basqa tillik sózlerdi óz orınlı orında paydalana biliwi, til birlikleriniń atamalar túrinde taǵı basqa formalarda keliwi shayır shıǵarmalarınń hár tárepleme tillik baylıǵın, stillik qollanıwdaǵı úylesimligin hám kórkemlik sheberligin kórsetiwe xızmet etip tur.

I.Yusupov shıǵarmalarınń tillik stilistikasınan orın alǵan bul sózler menen baylanıslı qubılıstı tek ǵana unamlı dep bahalaw kerek. Sunday-aq, arab-parsı tillik ózlestirmeler qaraqalpaq tili leksikası bayıtıwda tiykarǵı usıllardıń biri bolıp esaplanadı. Shayır shıǵarmalarında qollanılǵan hár bir ózlestirme onıń jeke stillik sheberligin kórsetiwi menen birge, oqıwshı tárepien tereń túsiniw barıwı, hár qanday adamnıń jeke leksikasınıń bayıp barıwına da, onıń kommunikativlik xızmette paydalana alıwında stillik úylesiminiń sheberligine de tereń tásir ete aladı dep esaplaymız.

Ádebiyatlar

1. Абдурахманов Г., Рустамов А. Қадимги туркий тил. -Тошкент: « », 1981.
2. Баранов Х.К. Арабско-русский словарь. «Костин-Паблишинг», 2009.
3. Маллаев Н.М. Ўзбек адабиёти тарихи. -Тошкент: « », 1971.
4. Рахматуллаев Ш. Ўзбек тилининг этимологик луғати. -Тошкент: «Университет», 2003.
5. Юсупов И. Тумарис ҳам баска да поэмалар (қосықлар ҳам поэма) -Нөкис: « »1974.
6. Юсупов И. Йош (қосықлар).- Нөкис: « », 1977.
7. Юсупов И. Омир саған ашықпан. -Нөкис: « »,1999.
8. Юсупов И. Хәр кимнің өз заманы бар.- Нөкис: « », 2004.

РЕЗЮМЕ. Maqolada qoraqalpoq xalqining taniqli shoiri I.Yusupov asarlarida ijtimoiy-siyosiy leksikaning qo'llanilish mahorati haqida so'z borgan. Arabizmlar badiiy asarlardan olingan misollar asosida dalillangan. O'zlashma so'zlarning qoraqalpoq tilidagi semantikasi tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В статье речь идёт об использовании арабской общественно-политической лексики в произведениях каракалпакского поэта И.Юсупова. Анализируется семантика арабизмов в каракалпакском языке на примере художественных произведений.

SUMMARY. The article examines about using skill of social-political vocabulary in the works of the Karakalpak poet I.Yusupov. The Arabism is proven in the basis of the examples taken from the works of art. The semantics of acquisition words is analyzed in the Karakalpak language.

QARAQALPAQ TILINDEGI «QOL» KOMPONENTLI SOMATIKALÍQ FRAZEOLIGIZMLER

S.J.Shinnazarova – filologiya ilimlerinin kandidati, docent
Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so'zlar: lingvokulturologiya, somatizm, frazeologizm, adabiy til, etnomadaniyat, mental, komponent.

Ключевые слова: лингвокультурология, соматизм, фразеологизм, литературный язык, этнокультура, ментал, компонент.

Key words: cultural linguistics, somatism, phraseological unit, literary language, ethno culture, mental, component.

Qálegen tildiń ózine tán milliy qásiyeti onıń sózlik quramınan, ásirese, frazeologiyasınan anıq kórinedi. Qaraqalpaq tiliniń frazeologiyalıq materiallarına itibar bersek, olardıń semantikalıq hám dúzilisi jaǵınan túrleri oǵada kóp. Frazeologizmler óziniń sırtqı kórinisi boyınsha, mánisi jaǵınan, qollanıwı tárepinen de ayrıqshalıqlarǵa iye.

Kópshilik frazeologizmler quramında zat, nársе ataması yamasa qubılıs atamaları dominanta xızmetinde keledi. Olardan eń bashlıarınan adam menen tikkeley qatnaslı bolǵan, adamnıń dene músheleri atamaların bildirip keletuǵın sózlerdiń tirek sózler wazıypasında keliwi hám turaqlasqan quramǵa, belgili mánilik bildiriwlerge baylanıslı bolıwı úlken áhmiyetke iye. Atap aytqanda, *bas, kóz, qol, murın, júrek, sıyek* hám basqa da sózler menen keliwi somatikalıq frazeologizmlerdi qatarın quraydı. Tilde frazeologizmler qálegen tildiń sózlik baylıǵınıń keń ekenligin, mánisiniń terefligin hám awıspalıǵı, obrazlılıq sıpatqa iye ekenligin kórsetedi.

Tilde barlıq sózler, sóz dizbekleri turaqlasıp frazeologizmler bola bermeydi. Ayırım jeke turǵan sózler, dizbekler óz ara birigiwshiligindegi beyimligi, metaforalasıwı menen frazeologizmlerdi payda etedi.

Mısalı, ózbek til biliminde Sh.Ganieva: «frazeologiyalıq máni ulıwma tutaslıq ózgesheligine iye. Sonı da atap ótiw kerek, tutaslıq dárejesi birle frazeologizmlerde birdey emes. Quramındaǵı sózler qanshelli ǵárezli baylanısın joytsa, tutaslıq dárejesi de sonshelli kúshli boladı» [1:46] - degen pikirdi usınadı.

Durısında da, qálegen sóz dizbegi turaqlasa bermeydi. Sózler bir biri menen óz ara ǵárezli túrde baylanısqanda hár túrli semantikaǵa iye boladı. *Qol* –adam múshesi ataması *gúl* sózi menen de, adamnıń qásiyetlik belgisine qatnaslı *suq* sózi menen de baylanıp kele aladı. Biraq, eki frazeologizmnıń mánilerine itibar qaratsaq, mánileri pútkilley basqa-basqa, bir-birinen parıqlanatuǵın basqasha mánilik bildiriliwine iye. *Qolı gúl* – sheber, óz isiniń ustası, óneri bar adam mánisin, *qolı suq* bolsa – urlıqshılıqqa beyim adam mánisin ańlatadı.

Qaraqalpaq tilinde somatikalıq frazeologizmlerdiń júzege keliwinde eń dáslep etnolingvistikalıq faktorlar belgili xızmetti atqaradı. Sebebi, frazeologizmlerde hár

qanday xalıqtıń milliy ózgeshelik belgileri óz kórinisine iye.

Mısalı, qazaq til biliminde I.Kenesbaevtıń [2:55] arnawlı akademiyalıq sózliginde somatikalıq frazeologizmlerdiń mánilik bildiriliwine ayrıqsha toqtap ótedi, ásirese bir ǵana qol sóziniń ózine tirek dominanta bolıp keletuǵın frazeologizmlerge 300 den aslam misallar keltiredi.

Qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózliginde de usı sıyaqlı bir qatar somatikalıq birlikler qollanılgan

Somatikalıq frazeologizmler quramında aymaqlıq ózgeshelikke iye túrleri de bar. Ásirese, úlken kólemde alatuǵın makroaymaqlarda, kishi kólemdegi aymaqlardıń tilinde de bunday parıqlardıń bar ekenligin atap ótiwge boladı. Mısalı, Qaraqalpaqstanda jasap atırǵan qazaq milleti, wákilleriniń tili boyınsha orınlangan B.Bekniyazovtıń «Qaraqalpaqstan qazaqları tilindegi somatikalıq frazeologizmlerdiń lingvómadeniy analizi» dissertaciyalıq jumısın atap ótiwge boladı [3].

Ulıwma, adamzat balası qorshaǵan átirapında, dógeriginde kóringen barlıq nárselerdi ańlap jetiwi arqalı onı tusine aladı. Bul, álbette, tilde jańa túsiniqlerdi júzege keltiredi dep esaplaymız. Dene músheleri derlik barlıq tillerde de túrli atamalar menen, al frazeologizmler quramında bolsa túrlishe mánilik qubılıwlar menen ushırasadı. Qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózliginde de frazeologizmler quramındaǵı somatizmlerdiń mánilik ańlatılıwları óz túsindirmeleri arqalı berilgen.

Ózbek tilinde somatikalıq frazeologizmler A.Isaevtıń «Ózbek tilining somatik frazeologizmlari» atlı kandidatlıq dissertaciyasında izertlengen. Bul jumista házirgi ózbek ádebiy tilindegi *bas* hám *kóz* sózleri menen jasalǵan frazeologizmlerge keń túrde toqtalıp, olardı tatarsha, túrkmenşe hám azerbayjansha variantları menen salıstırıp úyreniledi. Avtor somatikalıq frazeologizmlerdiń shegarasın sheklep, oǵan haywanlardıń múshelerin bildiretuǵın sózlerdi kirgiziwge qarsı boladı. Sonıń menen birge, jan, kewil sıyaqlı sózlerdi somatikalıq leksikaǵa kirgiziwge tiykar joq deydi [5:8].

Somatikalıq sózler, tirek sózler frazeologizmlerde tirek sózler bolıp qatnasıwı basqa birliklerge qaraǵanda oǵada ónimli.